

Doi: 10.30520/tjsosci.1334372

Gönderilme Tarihi: 29.07.2023

Kabul Tarihi: 12.09.2023

GAMBREION KENT DEVLETİ: MYSIA BÖLGESİNİN İ.Ö.5.YY'DA ÖNE ÇIKAN MERKEZİ

GAMBREION CITY-STATE: THE PROMINENT CENTRE OF MYSIA IN THE 5TH CENTURY BC

Derya EROL¹

ÖZET

Gambreion Mysia bölgesindeki kent devletlerinden birisidir. Kent, İzmir'in Kınık ilçesi sınırları içerisindeki Poyracık beldesinde yer almaktadır. Kentle ilgili ilk bilgiler antik yazarlardan İ.Ö.5.yy.da elde edilmektedir. Bu yazarlardan, kentin iç bölgelerden gelip limana ulaşan antik yolların kavşak noktasında yer alan önemli bir kent olduğu ve Persler için bu kontrol altında tutulmasının önemi net bir şekilde ifade edilmektedir (Thucydides, History of the Peloponnesian War, 1.138.6; Xenophon Hellenica, 3.1.6). Ticarete son derece gelişen kent, İ.Ö.4 yy.da kendi sikkelerini basan bir kent devleti konumundadır. Bununla birlikte kent devletinin gelişmiş bir düzeyde olduğu, lex sacrasında kente tapınakların olduğunun ifade edilmesi ile belli olmaktadır. Gambreion'un 19. Yüzyıl gezginleri tarafından Poyracık'da olduğu ifade edilmekle birlikte mimari buluntuları yok denecek kadar azdır. Maddi kalıntının bu kadar az olan bu kent devletinin eldeki verilere göre Poyracık beldesinden başka bir yerde olabileceği yönünde bulgular elde ederek öneriler geliştirebilmek çalışmadaki amaçlardan birisi olarak belirlenmiştir. Kent devletinde eldeki bulgular ışığında hangi tanrıçanın kültü olduğunu tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bulgular kentte iki tanrıçaya ait tapınak olabileceğini göstermekle birlikte sadece Artemis ya da Demeter kültü de olabileceği konusunda da öneriler geliştirebilmek çalışmanın amaçlarından birisi olarak belirlenmiştir. Demeter ve Artemis'e ait kültürlerin Mysia bölgesi içerisindeki diğer kent devletlerindeki yaygınlığının incelenmesi ve bölge için öneminin tespit edilebilmesi yönünde öneriler geliştirebilmek de amaç olarak belirlenmiştir. Bununla birlikte İ.Ö.5 yy.da Mysia için çok önemli bir kent devleti olan Gambreion'un Hellenistik dönemdeki önemli krallıklardan birisi olan Pergamon'u ne derece etkilemiş olabileceği konusunda öneriler geliştirebilmek çalışmanın amaçlarından bir diğeri olarak belirlenmiştir. Çalışmada kısıtlı sayıda verilerin incelenmesi neticesinde kent devletinin yerinin Poyracık beldesinin Işıklar köyü çevresinde olabileceği yönünde bulgular tespit edilmiştir. Bununla birlikte kent devletinde hem Artemis hem de Demeter kültürünün olabileceği düşünülmektedir. Her iki tanrıçanın da tapınaklarının ve kutsal alanlarının olduğu düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Kült, Lochia, Artemis, Demeter, Thesmophorion

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, İzmir, email: derya.erol@deu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-1580-6448

ABSTRACT

Gambreion is one of the city-states in the Mysia region. The city is located in Poyracık town within the borders of Kınık district of Izmir. The first information about the city is obtained from ancient writers in the 5th century BC. These authors clearly state that the city was an important city located at the crossroads of the ancient roads coming from the inland regions and reaching the harbour, and the importance of keeping this under control for the Persians (Thucydides, History of the Peloponnesian War, 1.138.6; Xenophon Hellenica, 3.1.6). The city, which was highly developed in trade, was a city-state that minted its own coins in the 4th century BC. However, the fact that the city-state was at an advanced level is evident from the statement in the lex sacra that there were temples in the city. Although it is stated by 19th century travellers that Gambreion was located in Poyracık, architectural finds are almost non-existent. One of the aims of the study is to develop suggestions by obtaining findings that this city-state, which has so few material remains, may be in a place other than the town of Poyracık according to the available data. In the light of the findings, it was aimed to determine which goddess had a cult in the city-state. Although the findings show that there may be temples belonging to two goddesses in the city, one of the aims of the study is to develop suggestions that there may be only Artemis or Demeter cult. The aim of the study is also to examine the prevalence of the cults of Demeter and Artemis in other city-states in Mysia and to develop suggestions to determine their importance for the region. In addition, another aim of the study is to develop suggestions on how Gambreion, which was a very important city-state for Mysia in the 5th century BC, may have influenced Pergamon, one of the important kingdoms in the Hellenistic period. As a result of the examination of the limited number of data in the study, it was found that the location of the city state may be around the Işıklar village of Poyracık town. However, it is thought that both Artemis and Demeter cult may have existed in the city state. It is thought that both goddesses had temples and sanctuaries.

Keywords: Cult, Lochia, Artemis, Demeter, Thesmophorion

1-GİRİŞ

Gambreion, Mysia bölgesinde bir kenttir. Kentin yeri antik yazarlar ve 19. Yy gezginleri tarafından günümüzdeki İzmir ilinin Kınık ilçesi Poyracık beldesi sınırları içerisinde olduğu ifade edilmektedir. Ancak kent devletine ait hiçbir mimari kalıntı günümüze kadar ulaşmamıştır.

Kente dair mimari unsurlar ile ilgili veriler bulunmamakla birlikte kente dair sikkeler, yazıtlar bulunmuştur. Bu buluntular aynı zamanda kente dair önemli bilgiler barındırmaktadır. Kentin ekonomik durumunu, bir kent devleti olarak gelişmişlik düzeyi hakkında önemli veriler sunmaktadır.

Kentin kuruluş tarihi ile ilgili elimizde herhangi bir bilgi bulunmaz iken kente dair ilk bilgiler İ.Ö.5 yy.da elde edilmektedir (Thucydides, History of the Peloponnesian War, 1.138.6; Xenophon Hellenica,3.1.6; Magie, 1950, 725-2; Diodorus Siculus 11.44.3).

Kentin iç bölgelerden gelip liman kentlerine ulaşan yol akslarının tam kavşak noktasında yer aldığı antik yazarların metinlerinde net bir şekilde ifade edilmektedir. Ticaretin bu yollar sebebi ile Sardeis gibi önemli şehirler ile ticari ilişkiler nedeni ile ekonomisi son derece gelişmiş bir kent olduğu görülmektedir. Bu gelişmişlik İ.Ö.4 yy.da kentin kendi adı ile sikke basması ile de belgelenmektedir.

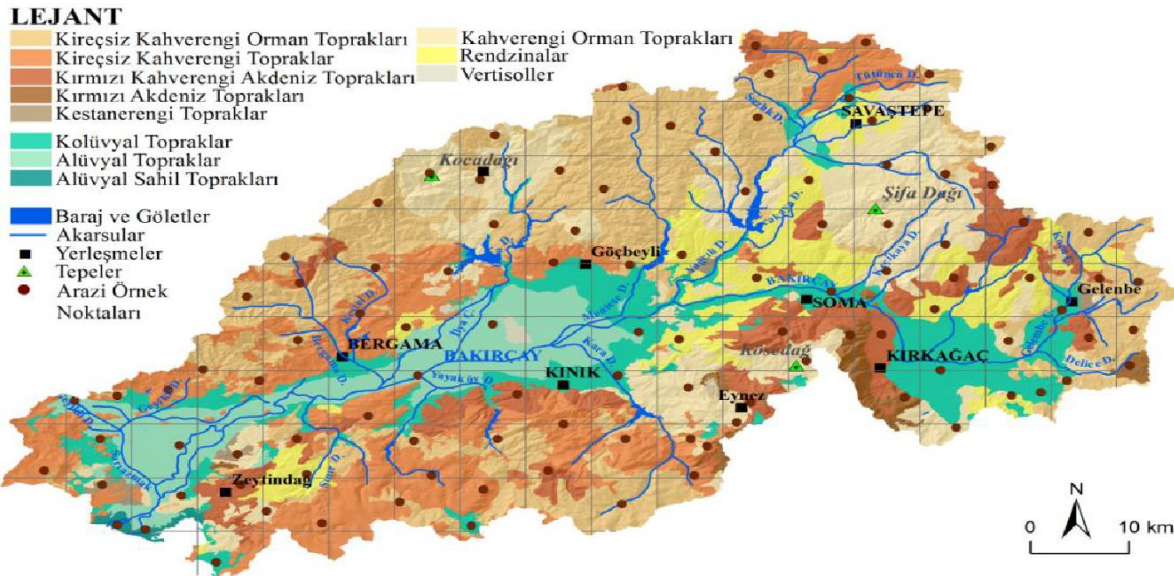
Kentte lex sacra bulunmuş ve bu lex sacradaki yasakları kontrol edecek gnaikonomoslar olduğu da yine bu yazıtlarda görülmektedir.

Kentte Artemis tapınağı olduğu yine bu yazıtlardan anlaşıldığı gibi Demeter ile ilgili de bir kültün olabileceği ortaya çıkmaktadır.

Bu çalışmada Gambreion ile ilgili eldeki kısıtlı bilgiler ışığında kentin dini unsurlarının, sosyal ve ekonomik açıdan ne düzeyde olduğu konusunda öneriler geliştirebilmek amacı hedeflenmiştir. Ayrıca Pergamon krallığının Hellenistik dönemde kurulması ve aynı anda gelişmesi ile bölgede tek güç olmadan önce Mysia bölgesindeki kent devletlerinin gelişmişlik düzeyi, birbirleri ile ilişkileri hakkında tüm veriler derlenmiş ve bunlar hem kült açısından hem de sosyal ve ekonomik yapı açısından Hellen dünyasındaki işleyiş içerisinde değerlendirilerek kent ile ilgili olası bilgiler oluşturulması hedeflenmiştir.

2-GAMBREİON

Gambreion, Kınık İlçesinin batısında yer alan Poyracık beldesinin sınırları içerisinde yer aldığı kabul edilmektedir. İzmir ilinin 120 km. kuzeyinde yer alan Kınık'ın kuzeyinde ve batısında Bergama, doğusunda ve güneyinde ise Manisa ili yer almaktadır. Kınık, Yunt dağ silsilelerinden olan Kara ve Sultan Dağları'nın eteklerinde yer alan orta Bakırçay (Kaikos) havzasında kurulmuş olan bir yerleşimdir. İlçede biri merkez olmak üzere üç belediye ve 29 köy yer almaktadır. İlçe arazilerinin %65'ini ormanlık alan oluşturmaktadır. İlçenin köylerinin 23 tanesi orman içi ya da orman kenarı olarak tanımlanabilecek yerleşimlerdir (Şekil-1). Kınık tarıma dayalı bir ekonomiye sahiptir. Organize sanayi bölgesi kurulmuş ancak yeni yeni faaliyete geçmektedir.

Şekil- 1:Kınık İlçesi haritası

Gambreion, Kaikos vadisinin orta kesiminde yer almaktadır. Kentin kuruluşu ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Aynı zamanda kentin sınırları da tam olarak bilinmemektedir.

Şekil- 2: Gambreion kentinin olası sınırlarının 19. Yüzyılda yapılmış haritası (Diest, 1889:101-Nordwestlichen Kleinasien)

2.1-Gambreion Tarihsel Gelişim

Kentin tarihsel gelişimine ilişkin küçük bilgiler antik dönem yazarlarının eserlerinde, Attika Delos Deniz birliği' ne ait çeşitli listelerde ve çok az sayıda yazıtlardan elde edilmektedir.

Kentle ilgili ilk bilgiler, İ.Ö.5 yüzyılda bize ulaşmaktadır. İ.Ö.5 yüzyılın ikinci yarısından itibaren Anadolu'daki Pers istilası sürecinde Kaikos vadisindeki yerleşimler de Pers egemenliğine girmişlerdir. Gambreion kenti ile ilgili ilk bilgileri de Pers istilası döneminde edinmekteyiz.

Attika Delos Birliğinin kurulmasından sonraki takip eden ilk yıllarda birlik ile Ionia, Mysia ile ilgili çok net bilgiler bulunmamaktadır. Ionia ve Mysia bölgeleri hakkında İ.Ö. 453 yılındaki Atina tribüt listesine kadar birlik kayıtlarından bölge hakkında çok bilgi sahibi olunamamaktadır (Balcer, 1997:376).

Antik yazarlar bu dönemde Perslerin bölgedeki istilası hakkında detaylı bilgiler vermektedirler (Thucydides, History of the Peloponnesian War, 1.138.6; Xenophon Hellenica, 3.1.6; Diodorus Siculus 11.44.3). Persler, Hermos, Kaikos ve Kaystros vadilerini özenle koruma çabasında idiler. Bu bölgeleri iç bölgelerden kıyı bölgelerine çıkış kapısı olarak kabul etmekteydiler.

Persler kuzeyde Aolia bölgesinde Myrina ve Gryneion kırsalında egemenliği kazanabilmek için mücadele etmekteydi. Aynı zamanda Atarneus'un kuzeyinde, kıyıda ve Mysia'da Kaikos vadisinde Sparta Kralı Damaratos ve oğulları, Pergamon, Teuthrania ve Halisarna'yı egemenliği altında tutmaktadır. Müttefiki olan Kserkes için istila etmişti ki Xerkes, İ.Ö.480 yılında Perslerin Atina'ya saldırısından hemen önce bu yerleşimleri Damaratos'a vermişti. Aynı dönemde yine bu bölgede sürgünde olan Eretrian Gongylos ise Gambreion ve Palaigambreion kentlerini egemenliği altında tutmakta idi (Thucydides, History of the Peloponnesian War, 1.138.6; Xenophon Hellenica,3.1.6; Magie, 1950, 725-2; Diodorus Siculus 11.44.3). Xerkes, Atina saldırısından hemen önce Damaratos'a Pergamon, Teuthrania ve Halisarna'yı verdiği bilinmektedir. Dolayısı ile İ.Ö. 480 Atina saldırısından hemen önce bu yerleşimleri verdiği için ve Damaratos ile aynı dönemde Eretrian Gongylos Gambreion ve Palaigambreion'a hakim olduğu için İ.Ö.480 ve takip eden birkaç yıl içerisinde bölgenin Pers hakimiyeti altında olduğunu tarihleyebilmekteyiz.

Gambreion ve Palaigambreion bu bilgilere göre olasılıkla İ.Ö.480 sonrasında Pers satraplıklarına hizmet eden Vandalların egemenliğine girmişti (Balcer, 1985). Pers istilası bitimine kadar tüm bölgede olduğu gibi sürekli Pers egemenliğinde kalmış olmalıdır.

Gambreion'un Pergamon Krallığı kurulana kadar Lysimachos egemenliğine girip girmediği konusunda kesin bir bilgi bulunmamakla birlikte Pergamon krallığının kurulması sonrasında onun egemenliğine mi girdiği yoksa farklı tipte bir özerkliğe mi sahip olduğu konusu da kesin olarak bilinmemektedir.

2.2-Gambreion'da Ticaret

Gambreion, Sardeis, Thyteria ve Pergamon çıkışlı ve iç bölgelerden gelen diğer büyük yolların, çok önemli ticaret yollarının güzergahında bulunmaktadır. İç bölgelerden gelen ticaret yollarının liman kentlerine ulaştığı güzergâhların tam orta noktasında yer almaktadır. Dolayısı ile de her yerden gelen ticari malların geçişinin olduğu tam kavşak noktasında yer almaktaydı.

Ticaret yolları nedeni ile ticaret son derece gelişmiştir. Gelişmiş ticaret kent devletinin ekonomisinin de gelişmesine neden olmuştur. Kentin Arkaik dönemi ile ilgili bir bilgi bulunmaz iken ilk bilgiler Klasik dönemden İ.Ö. 5 yy.dan itibaren gelmektedir. Klasik dönemde kent, bir Hellen kent devletidir ve Mysia bölgesinde etkin bir güç olarak kabul edilmekteydi. Persler, iç bölgelerden kıyı bölgelerine çıkış kapısı olarak gördüğü devletlerden

birisi de Gambreion idi (Thucydides, History of the Peloponnesian War, 1.138.6; Xenophon Hellenica,3.1.6; Magie, 1950, 725-2; Diodorus Siculus 11.44.3).

Gambreion kent devleti, Mysia bölgesinde para basabilecek bir ekonomiye sahip bir kentti. İ.Ö.400 yılından itibaren kendi adına sikke basmaya başlamış ve İ.Ö.100'e kadar kesintisiz bir şekilde para basmaya devam etmiştir(Corpus Nummorum; Département des monnaies, médailles et antiques. Mysie 5, Paris/Zürich 2001).

Kentte basılan sikkelerin en erken örneklerinde ön yüzde Apollon başında teania ile sağa bakar şekilde ile betimlenmiştir. Arka yüzde diz çökmüş bir şekilde sadece vücudunun ön yarısı betimlenmiş bir boğa (ve ΓΑΜ lejandı) yer almaktadır.

Şekil- 3: Diobol, İ.Ö.400 Gambreion sikkesi

Şekil- 4:AE, İ.Ö.400 Gambreion sikkesi

Sikkenin ön yüzünde Apollon başı sağa dönül bir şekilde başında defne yapraklarından bir çelenkle betimlenmiştir. Arka yüzde 12 tane ışın çıkmış bir güneş –yıldız betimlemesi ve GAM lejandı yer almaktadır. 12 ışının olasılıkla 12 Aiol kentini temsil ettiği düşünülmektedir (Département des monnaies, 2001).

İ.Ö.4yy.a tarihlendirilen bir Gambreion yazıtında kentteki bir arazinin iyileştirilmesi ile ilgili sözleşme yer almaktadır (Antonaccia, Neils,1995:272). Bu sözleşme, Gambreion'un bir kent devleti statüsünde olduğunun ve kendi yasalarının olduğunun bir göstergesi olması açısından son derece önemli olduğu düşünülmektedir.

2.3-Gambreion Kent Devletinde Din

Gambreion ve çevresinde araştırma yapıyor iken İ.Ö.3 yy.a tarihlendirilen iki tane yazıt, Fellows tarafından bulunarak çevirisi yapılmıştır. Bu yazıtta kendisini Gambreiotai yasası olarak tanımlayarak yas tutulması ile ilgili lex sacra bulunmuştur² (LSA 16; DHR I 3; S/G3 1219). Bu lex sacrada;

1-Kadınlar yas tutarken gri giyeceklerdir ki giysiler temiz ve lekesez olmalıdır. Erkekler ve çocuklar da aynı zamanda gri giyeceklerdir beyazı tercih etmedikleri sürece.

2-ölen kişinin onuruna törenler (ta nomina) üç ay içinde dışarıda bitirilecekti; erkekler dördüncü ayda, kadınlar beşinci ayda yas tutmayı erteleyeceklerdi; kadınlar daha sonra tüm cenaze faaliyetlerinden (kêdeia) vazgeçmeli ve yasanın öngördüğü alaylara (exodoi) katılmalıydı;

3-Yine bu lex sacrada Thesmophoria festivalinden önce gerçekleşen arınmalarda, usulüne uygun olarak seçilmiş kadınların ya da Gunaikonomos'un³ gözetimi ile, yasaya uyan

² Lex sacra; her Hellen kent devletinin kabul ettiği Hellen tanrısının kültürüne ilişkin kutsal yasalara verilen isimdir. Lex sacra ile tapınakların iç işleri, festivallerin düzenlenmesi ve kimin tarafından destekleneceği, gündelik hayatta dine ilişkin yapılması ve yapılmaması gereken kuralları içermektedir. Lex sacraya uymayan kent devletinin yasaları gereğine göre cezalandırılmaktaydı (Wörle, 1969).

Örneğin; Pergamon'da bulunan bir lex sacra'da Asklepion kültürüne ilişkin yasaklardan bahsedilmektedir. Bunlardan bazıları: Tapınağa girmek isteyen bir kişi bir cenazeye gitti ise, yani doğum yapan bir kadını ya da düşük yapmış bir kadını ziyarete gitti ise tapınağa girebilmesi için iki gün beklemesi gerekmektedir. Bu durumda arınma için de baş üzerinden su dökülerek arınması gerektiği belirtilmiştir(Ehremheim, 2011, s:23).

³ Gunaikonomos; Yunan kent devletlerinde, kadınları denetleyen magistrata verilen isimdir (Pollux 8.112). İ.Ö.4 yy.da görülmeye başlanan bu memuriyet, aristokrat kadınların kurallara uyup uymadığını, yasaların gerektirdiği şekilde giyinip giyinmediğini kontrol eden memurlardı. Lex sacralar ile ya da diğer kanunlar ile belirlenmiş olan kurallara kadınların uyup uymadıklarını çok dikkatli takip etmekteydiler. Onların verdikleri raporlara göre de kurallara uymayan kadınlar çok çeşitli cezalara çarptırılabilmekteydi. Kadınlar yasalarla belirlenen kurallara uymadıklarında örneğin; 10 yıl boyunca kadınların katıldığı festivallere katılamama, kült törenlerine katılamama tapınaklara girememe gibi cezalara çarptırılabilmekteydi kadınlar. Aynı zamanda Gunaikonomos'un kadınların üzerinde yaptırım güçleri ve yetkileri de bulunmaktaydı (Garland, 1981). Gunaikonomos isimli memuriyetin Atina'da İ.Ö.320 yılından sonra çıkmış olabileceği ifade edilmektedir. İ.Ö. 4

kadınları kutsayarak yasaya karşı gelenleri mahkûm edilecekleri ifade edilmekteydi. Yasayı çiğneyen kadınlar, dinsizlik (asebeia) yaptıkları gerekçesiyle on yıl boyunca tüm kurban törenlerinden ve kült festivallerinden dışlanacağı yazılmaktaydı (Karakantza, 2013).

Lex Sacra'da, bir sonraki seçilen Stephanêphoros'a⁴ yasayı iki stel üzerine yazması ve bir nüshayı Thesmophorion kapılarının önüne, diğerini de Artemis Lochia tapınağının önüne koyması talimatı verilerek yazıt sona erer (Garland, 1989:10).

Bu lex sacra ile Gambreion'daki kadınların da geleneksel Yunan kadınları gibi çok kısıtlı bir yaşam içerisinde olduğu net bir şekilde görülmektedir. Bu yazıt aynı zamanda Gambreion'un lex sacra hazırlayabilecek kadar gelişmiş bir kent devleti olduğunu da göstermesi adına oldukça önemlidir. Bu lex sacra yasalarına ilişkin yasaklar çok sert bir şekilde ifade edilmekte ve yine aynı sertlikte yaptırımlar uygulanacağı net bir şekilde ifade edilmektedir. Bu yaptırımların başında 10 yıl süre thesmophoriaya katılmayarak kurban törenlerine de katılmamaları gelmektedir (Karakantza, 2013).

Thesmophoria, Demeter onuruna kutlanan tanrıçanın en büyük festivaliydi. Demeter, Yunan pantheonunda tarımla ilişkilendirilen bir tanrıça olmakla birlikte kadın ve aile ile ilgili özellikleri olan bir tanrıçadır. Tanrıçanın adına kutlanan en büyük festivali olan Thesmophoria da Demeter'in evliliğin, doğurganlığın ve doğumlarda yardımcı olma özelliği ile ilişkili bir festivaldir (Burkert, 1977:251).

Thesmophoria üç gün süren bir festivaldi. Festivalin birinci günü Anados, ikinci günü Nestia ve üçüncü günü ise Kalligeneia olarak isimlendirilmekteydi. Festivale sadece kadınlar katılmaktaydı ve üç gün boyunca tüm kadınlar festival alanında kalmaktaydılar (Burkert, 1985:161; Thompson, 1998).

Gambreion Lex Sacrasın'da, Stephanêphoros'a yasayı iki stel üzerine yazması ve bir nüshayı Thesmophorion kapılarının önüne, diğerini de Artemis Lochia tapınağının önüne koyması talimatı verilmiştir.

yy.dan itibaren Gunaikonomos memuriyetleri hakkında bilgi edinilebilmektedir (Pollux 8.112; Garland, 1981; O'Sullivan, 2001; McDowell, 1978; Ostwald, 1969).

⁴ Stephanephoria, kentteki dini faaliyetlerin organize edilmesini sağlayan memurlara verilen isimdir. Stephanephoria olan memurlara ise stephanephoros adı verilmektedir. Kent devletlerindeki kültle ilişkili organizasyonların sürdürülebilirliği için çok önemli bir görev olarak kabul edilmekteydi. Stephanephoroslar kültle ilgili festivallerin, tören alaylarının güzergahları ve organizasyonu, tören alayına başkanlık, kurban törenleri gibi dinle ilişkili tüm sorumluluklarını yerine getirmektedirler. Tüm bu sorumlulukları yerine getirmek için tüm harcamaları kendileri yapmaktaydılar. Kent devletinde çok prestijli bir görev olmakla birlikte oldukça fazla maliyeti olan bir görevdi. Dolayısı ile stephanephoros kent devletindeki ve aristokrat kişiler arasından seçilmekteydi (Gauthier vd., 1990:480).

Stephanephoros, göreve 1 yıl süre ile seçilmekteydi. Bu bir yıl içerisindeki tüm dini törenlerin giderlerini devlet adına karşılamakla yükümlüydüler. Bu bir yıllık süre o yılki stephanephorosun ismi ile anılmaktaydı. Stephanephoros olarak kadınlar da görev almaktaydı. Erkekler ile yarışır derecede bu görevde yer alan kadın bulunmaktaydı (Buckler, Calder,1939:27; Dimitriev, 2005:179).

Yazıttan anlaşıldığı üzere thesmophorionun kutlandığı özel ve ayrı kapalı bir alan bulunmakta ayrıca Artemis Lochia epitheti ile tanrıçanın tapınağı da bulunmaktadır. Lex sacradaki bilgilere bakınca Gambreion kentinde hem Demeter hem de Artemis inancının aktif bir şekilde sürdürüldüğü görülmektedir. Ancak bu bağlamda Artemis lochia epitheti ile tanrıçanın tapınağının olduğunun yazması bazı soru işaretlerini de beraberinde getirmektedir.

Lochia, çocuk doğumu anlamına gelen lochos kelimesinden türetilmiştir (Deacy, Villing, 2001:134). Artemis, lochia epitheti ile çocuk doğumunda yardımcı olma kadınları doğum sırasında koruma özelliğine sahiptir (Hadzisteliou, 1978:125, 139; Burkert, 1985:184).

Artemis, aynı zamanda doğum tanrıçası Eileithyia ile ilişkilendirilmektedir (Guithrie, 1955:100). Kadınlar doğum yapmak üzere olduklarında Artemis'ten yardım almaktadırlar (Versnel 1981:99). Demeter, Artemis, Eileithyia doğumda kadınları koruyan kolay doğumu sağlayan özellikleri olan tanrıçalardır.

Yazıtta yazıldığı üzere Gambreion'da bir Artemis tapınağı bulunduğu açıkça belirtilmektedir. Yazıtta net bir şekilde yazıldığı için Artemis, lochia epitheti ile kentte tapınım gördüğü anlaşılmaktadır. Bununla birlikte kentte Demeter kültürünün varlığına ilişkin tek bilgi thesmophorionun kapısına asılacak lex sacradır. Adı geçen bu thesmophorion, hem Artemis hem de Demeter kültü ve festivallerinin yapıldığı bir yer olmalıdır. Olasılıkla her iki Tanrıça'da doğum yapmada yardım eden doğumu kolaylaştıran, kadını koruyan özellikleri ile Gambreion'da gelişkin bir şekilde inanılan kültürlerdir.

3-SONUÇ

İ.Ö.5 yy.da hakkında ilk kez bilgilere rastlanmış olan Gambreion kentinin, Mysia bölgesinin en önemli kent devletlerinden birisi olduğu çok az buluntuya rağmen çok net olarak görülmektedir. Çok az buluntu olmakla birlikte onların bize verdiği bilgiler oldukça fazladır. Bu bilgilerden kent devletinin dini yapısının, sosyo ve ekonomik durumu hatta içinde bulunduğu Mysia bölgesindeki diğer kentler içerisindeki yer hakkında bile bilgiler elde edilmiştir.

Hiçbir mimari kalıntısının günümüze ulaşmamış olması, kentin olduğu ileri sürülen Poyracık çevresinde ama daha göz önünde olmayan Poyracık beldesinin uç mahallelerinden ya da köylerinden birisinde olması gerektirdiğini düşündürmektedir.

Kent tüm ticari yolların kavşak noktasında yer almaktaydı. Sardeis'ten ve daha içteki diğer önemli kentlerden gelen ve liman kentlerine giden önemli ticaret yolları Gambreion'dan geçmekteydi. Bu kadar çok yoldan geçen çok sayıda tüccardan kentte payına düşen kazancı fazlası ile sağlamış olmalıydı. Bu kazançtan dolayı ekonominin gelişmişliği kentin İ.Ö.5 yy.dan itibaren bastığı sikkeler ile kendisini göstermektedir.

Kentin sikke basması, onu Mysia bölgesinin ekonomisinde de etkili ve aktif bir rol oynadığını göstermektedir. Bununla birlikte Sardeis ile çok yakın olmaları Sardeis'in darphanelerinin ya da çeşitli altın işleme atölyelerinin de burada olabileceğini düşündürmektedir.

İ.Ö. 100 yılına kadar kent devletinin kendi adı ile sikke basıyor olması Pergamon krallığı döneminde önemli özerkliklere sahip bir kent olabileceğini göstermektedir.

Pergamon krallığının yeniden inşası için İ.Ö.3. yy.da Atina'da Pergamon'a gelen Atinalı heykeltıraşların Gambreionlu ustaları eğitmiş olabilecekleri ve heykel atölyelerinin bu kentte olabilme olasılığı da bulunmaktadır.

Kente ait *lex sacrada* kentte gunaikonomosların, yasaklara kadınların uyup uymadığını kontrol edeceği ve uymayanlara verilecek cezalar ifade edilmektedir. Yunan kent devletlerinde İ.Ö.320 yılından sonra gunaikonomos memurluğu görülmektedir (Pollux 8.112; Garland, 1981; O'Sullivan, 2001; McDowell, 1978; Ostwald, 1969). Gunaikonoslar çoğunlukla aristokrat kadınlar ile ilgilenmekteydiler. Dolayısı ile kentte bu memurların ilgilenebileceği çoklukta aristokrat bir kesim bulunuyor olmalıdır.

İ.Ö.3 yy.a tarihlendirilen *lex sacrada*da Gambreiotai yasası tanımlamasının olması, kentin bu dönemde kendi başına bir kent devleti olduğunun da göstergesidir. Pergamon krallığının tam egemenliğinde olmayan kendi iç işlerinde serbest bir özerkliği olan bir kent devleti olabileceğinin de göstergesidir. Aynı zamanda İ.Ö. 100 yılına kadar kent devletinin kendi adı ile sikke basıyor olması da yine Pergamon krallığı döneminde önemli özerkliklere sahip bir kent olabileceğini göstermektedir.

Kentte hem Artemis hem de Demeter kültlerine ait yapıların olduğunun yazıtta açıkça ifade edilmesi aynı zamanda kentin kült açısından da oldukça zengin olduğunu göstergesi olduğu düşünülmektedir. Bölgede yaygın bir kültü bulunan Demeter ve Artemis'in yanı sıra kentteki diğer tanrı ve tanrıça inançları da yapılacak kazı çalışmaları ile daha kapsamlı bir şekilde ortaya çıkarılacaktır.

Bu şekilde gelişkin özellikler gösteren Klasik dönem bir Yunan kentindeki yapılar ve kent planlaması da aynı zenginlikte olmalıdır. Bir Yunan kent devletinde olmak zorunda olan tapınak, agora, prytaneion, bouleterion, tiyatro gibi yapıların Gambreion'da da olması gerekmektedir.

Klasik dönem Mysia'sında hem siyasi hem de ekonomik anlamda önemli bir rol oynayan Gambreion kent devletinde çalışmalar yapılarak önce şehrin tam yeri tespit edilmeli ve sonrasında da yapılacak kazı çalışmaları ile kent her yönü ile ortaya çıkarılmalıdır.

Bölgenin Arkaik ve Klasik dönemi hakkında şimdiye kadar çok kapsamlı çalışmalar yapılmamıştır. Hellenistik dönem krallığı Pergamon kuruluncaya kadarki dönemdeki Mysia bölgesi hakkında çok az bilgi bulunmaktadır. Bu nedenle de Gambreion kentindeki çalışmalar bölgenin siyasi ve ekonomik tarihine ışık tutacaktır.

KAYNAKÇA

- Antonaccio, C. M., & Neils, J. (1995). A New Graffito from Archaic Morgantina. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 105, 261-277.
- Balcer, J. M. (1997). The Liberation of Ionia: 478 B.C. *Historia: Zeitschrift für Alte Geschichte*, 46(3), 374-377.
- Balcer, J. M. (1985). Fifth Century B.C. Ionia: A Frontier Redefined. *Revue des Études anciennes*, 87, 31-42.
- Binder, G. (1976). Geburt II (Religionsgeschichtlich). *RAC*, 9, 43-171.

- Buckler, W. H., & Calder, W. M. (1939). *Monuments and Documents from Phrygia and Caria (MAMA VI)*. Manchester.
- Burkert, W. (1977). *Griechische Religion der archaischen und klassischen Epoche*. Stuttgart: Kohlhammer.
- Dmitriev, S. (2005). *City Government in Hellenistic and Roman Asia Minor*. Oxford.
- Diodorus Siculus. (n.d.). *Library of History (Book 11, Section 44.3)*.
- Ehrenheim, H. von. (2011). *Greek Incubation Rituals in Classical and Hellenistic Times*. Stockholm University.
- Fellows, C. (1838). *A Journal Written During an Excursion Asia Minor*. London.
- Garlan, R. (1989). *The Well-Ordered Corpse: An Investigation Into The Motives Behind Greek Funerary Legislation*. *Bulletin of the Institute of Classical Studies*, 36, 1-15.
- Garland, B. J. (1981). *GYNAIKONOMOI: An Investigation of Greek Censors of Women*. (Dissertation). Johns Hopkins University.
- Gauthier, P., Rougemont, G., Follet, S., Sève, M., Dubois, L., Masson, O., ... Feissel, D. (1990). *Bulletin Epigraphique. Revue des Études Grecques*, 103(492/494), 435-616.
- Guithrie, W. K. C. (1955). *The Greeks and Their Gods*. Boston.
- Hadzisteliou Price, T. (1978). *Kourotrophos. Cults and Representations of the Greek Nursing Deities (Studies of the Dutch Archaeological and Historical Society 8)*. Leiden: E. J. Brill.
- Hansen, H. M. (1991). *The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes*. Oxford: Blackwell.
- Karalantza, E. D. (2013). *Throwing Out The “Menos” With The Bath Water: The Sophoclean Text*. *Bulletin Of The Institute Of Classical Studies. Supplement*, 126, 61-78.
- MacDowell, D. M. (1978). *The Law in Classical Athens*. London.
- Nilsson, M. P. (1906). *Griechische Feste von Religiöser Bedeutung*. Leipzig.
- Ostwald, M. (1969). *Nomos and the Beginnings of the Athenian Democracy*. Oxford.
- O’Sullivan, L. (2001). *Pollux and the Nomophulakes of Demetrius of Phalerum*. *The Journal of Hellenic Studies*, 121, 51-62.
- Radt, W. (n.d.). *Pergamon: Antik Bir Kentin Tarihi ve Yapıları*. (S. Tammer, Trans.). İstanbul.
- Ramsay, W. N. (1890). *The Historical Geography of Asia Minor*. London.
- Rehm, A. (1958). *Didyma II. Die Inschriften*. Berlin.
- Strabo. (1917-1932). *Geography, I-VIII* (H. L. Jones, Ed. & Trans.). London.
- Thomas, C. (n.d.). *Te Sanctuary of Demeter at Pergamon: Cultic Space for Women and its Eclipse*. In H. Koester (Ed.), *Pergamon citadel of the gods: Archaeological record, literary description, and religious development*.
- Thucydides. (1972). *History of the Peloponnesian War*. (R. Warner, Trans.; M. I. Finley, Ed.).

- Versnel, H. S. (1985). 'May He Not Be Able to Sacrifice...' concerning a Curious Formula in Greek and Latin Curses. *Zeitschrift für Papyrologie und Epigraphik*, 58, 247-269.
- von Diest, W. (1889). *Von Pergamon über den Dindymos zum Pontus*. Gotha.
- Williamson, C. (2014). Power of Place: Ruler, Landscape and Ritual Space at the Sanctuaries of Labraunda and Mamurt Kale in Asia Minor. In C. Moster & C. Feldman (Eds.), *Locating the Sacred: Theoretical Approaches to the Emplacement of Religion* (pp. 87-110). Oxford.
- Wörle, M. (1969). Die Lex Sacra von der Hallenstrasse (inv. 1965.20). *AvP*, 8(3), 167-190.
- Xenophon. (1961). *Hellenica*. (C. Browson, Trans.).